

Μητροπολίτης Πάφου: Μια Ορθόδοξη προσέγγιση σε θέματα Βιοηθικής

churchofcyprus.org.cy/27256

October 5, 2016

Του Μητροπολίτη Πάφου Γεωργίου.

Οι Βιοεπιστήμες, δηλαδή οι κλάδοι της Επιστήμης που έχουν ως αντικείμενο έρευνας το φαινόμενο της ζωής, από το κύτταρο και τους μικροοργανισμούς, μέχρι τα ζώα και τον ίδιο τον άνθρωπο, καθώς και η αντίστοιχη Βιοτεχνολογία έχουν σημειώσει τεράστια ανάπτυξη κατά την τελευταία πενήνταετία. Πολλά από τα επιτεύγματά τους (π.χ. μεταμοσχεύσεις οργάνων, τεχνολογίες αναπαραγωγής κ.ά) εφαρμόζονται ήδη και στον τόπο μας. Άλλων, όπως είναι τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα, κάνουμε χρήση και όλων, γενικά, έχουμε, λίγο ή πολύ,

γνώση.

Πολλά από τα επιτεύγματα αυτά κρίνονται ως ευεργετικά για τον άνθρωπο. Έτσι, με τις μεταμοσχεύσεις οργάνων παρέχεται η δυνατότητα επιβίωσης, ή, και βελτίωσης της ποιότητας ζωής, σε ανθρώπους που αντιμετωπίζουν προβλήματα με ζωτικά όργανά τους με τις τεχνολογίες αναπαραγωγής μπορούν πολλά ζευγάρια, που χωρίς τη βοήθειά τους θα έμεναν άτεκνα, να αποκτήσουν απογόνους· η γενετική μηχανική επαγγέλλεται την πρόβλεψη και θεραπεία ασθενειών κ.ο.κ.

Υπάρχουν, όμως, και περιπτώσεις στις οποίες δεν κρίνεται από όλους επωφελής, ή τουλάχιστον, δεν στερείται διλημάτων η εφαρμογή των νέων εφευρέσεων, όπως συμβαίνει π.χ. στη λήψη οργάνων από πτωματικούς δότες, στην ετερόλογη γονιμοποίηση, στην επέμβαση στα γονίδια ζώων ή φυτών κλπ.

Οι απορίες και τα διλήματα των ανθρώπων, όσον αφορά στις ως άνω νέες επιστημονικές ανακαλύψεις και τις εφαρμογές τους, οδήγησαν στην εμφάνιση του κλάδου της Βιοηθικής. Η Βιοηθική καλείται να θέσει όρια ανάμεσα στις θετικές και αρνητικές συνέπειες των Βιοεπιστημών και της Βιοτεχνολογίας στη ζωή μας, να προβάλλει κριτήρια επιλογής πορείας μέσα από τους πολλούς και ποικίλους δρόμους που διανοίγονται, καθώς επίσης και να δημιουργήσει αντιστάσεις στη συνεχώς αυξανόμενη πίεση για εφαρμογή στη ζωή των ανθρώπων των οποιωνδήποτε εφευρέσεων ή ανακαλύψεων.

Κάθε Ηθική είναι, φυσικά, αναπόσπαστα συνδεδεμένη με ένα φιλοσοφικό σύστημα ή μια θρησκεία στην οποία και αναφέρεται. Άλλη π.χ. είναι η Ηθική του Μαρξισμού, άλλη του Ισλάμ και άλλη του Χριστιανισμού. Η διάκριση, ασφαλώς, υφίσταται και στον τομέα της

Βιοηθικής. Όσα θα πούμε παρακάτω αναφέρονται στην Ορθόδοξη Χριστιανική Ηθική. Ή, όπως έχει δοθεί το θέμα, θα είναι μια Ορθόδοξη (Χριστιανική) προσέγγιση σε θέματα Βιοηθικής.

Για την Ορθόδοξη Εκκλησία ήταν πάντα ξεκάθαρο πως δεν είναι νοητό να τίθενται εξωτερικοί φραγμοί ή περιορισμοί στην Έρευνα και στην Επιστήμη. Εκείνο που τονίζεται είναι ότι η Επιστήμη θα πρέπει να συμπορεύεται με το ήθος. Γι' αυτό και ο Επιστήμονας θα πρέπει να θέτει ο ίδιος φραγμούς στην έρευνά του όταν υπάρχει ο πιο πάνω κίνδυνος. Είχε προειδοποιήσει, προηγουμένως, και ο Πλάτων ότι «πάσα επιστήμη χωριζόμενη αρετής, πανουργία και ου σοφία φαίνεται».

Για κάθε επιστημονικό και τεχνολογικό επίτευγμα θα πρέπει να εξετάζεται αν τούτο προάγει την ανθρώπινη ζωή ή την ευτελίζει. Αν είναι σύμφωνο με το θέλημα του Θεού ή αν αποστασιοποιείται από αυτό. Αν είναι όντως επίτευγμα, ή συνιστά «ύβριν», με την αρχαία Ελληνική σημασία του όρου.

Δυστυχώς δεν μπορούμε να βρούμε έτοιμες απαντήσεις στην Ορθόδοξη Γραμματεία, στην Αγία Γραφή και στην Ιερά μας Παράδοση, για τα ερωτήματα που ανακύπτουν από τα νέα επιτεύγματα. Δεν είναι μόνο το νέο και πρωτόγνωρο του πράγματος που ήγειρε ερωτήματα απροσδόκητα σε παλαιότερες εποχές. Είναι και το γεγονός πως στην Ορθοδοξία δεν συνηθίζονται αποφθεγματικές ή δογματικές διακηρύξεις, αλλ'ούτε και αφορισμοί πάνω στα προβλήματα της ζωής. Στην Ορθοδοξία προτιμάται ο τονισμός βασικών θεμελιωδών αρχών και κριτηρίων που, σαν λυδία λίθος, καθιερώνουν κανόνες συμπεριφοράς και κρίνουν την ηθική τους διάσταση.

Η Αγία Γραφή, εξάλλου, δεν απευθύνεται στους ανθρώπους μιας συγκεκριμένης εποχής. Το μήνυμά της είναι διαχρονικό και απευθύνεται τόσο στις σημερινές γενιές όσο και στις επόμενες, αλλά και τις προηγούμενες. Στην Αγία Γραφή βρίσκουμε σε γενικές και αναλλοίωτες αρχές το θέλημα του Θεού, που παραμένει το ίδιο από τότε που δημιουργήθηκε ο κόσμος και θα εξακολουθήσει να μένει έτσι, αναλλοίωτο, για πάντα. Δική μας επίπονη δουλειά, των Θεολόγων και των πιστών επιστημόνων, είναι να εγκύψουμε στην Αγία Γραφή και με προσευχή και μελέτη να βρούμε, με βάση το θέλημα του Θεού, απαντήσεις στα φλέγοντα ερωτήματα της εποχής μας, να καθορίσουμε, με άλλα λόγια, το περιεχόμενο της Ορθόδοξης Βιοηθικής.

Γενικές αρχές που συναντώνται στην Αγία Γραφή και έχουν παντοτινή αξία, κατανοητές, χωρίς καμιά ιδιαίτερη προσπάθεια, από όλους είναι:

α) Το «ου φονεύσεις». Η αφαίρεση ανθρώπινης ζωής σε οποιοδήποτε ηλικιακό στάδιο του ανθρώπου, από την ώρα της σύλληψης και μετά, είναι καταδικαστέα από απόψεως Ορθοδόξου Βιοηθικής. Εκτρώσεις για οποιοδήποτε λόγο, τεχνικές αναπαραγωγής που συνεπάγονται θανάτωση εμβρύων, μέθοδοι ευθανασίας κλπ. καταλαβαίνουμε ότι δεν ευοδούνται από Ορθοδόξου σκοπιάς.

β) Το «ου μοιχεύσεις» είναι άλλη ξεκάθαρη εντολή στην Αγία Γραφή. Αν, λοιπόν, σε οποιαδήποτε παλαιά ή νέα Τεχνολογία υπεισέρχεται τρίτος στη ζωή του ζευγαριού, τούτο δεν επιτρέπεται από της σκοπιάς της Ορθοδόξου Βιοηθικής.

γ) Η ελευθερία και το αυτεξούσιο είναι επίσης κατοχυρωμένα στην Αγία Γραφή για κάθε άνθρωπο. Είναι το περιεχόμενο της «κατ' εικόνα Θεού» δημιουργίας του. Κάθε επέμβαση, λοιπόν, στα ανθρώπινα γονίδια που θα είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ανθρώπου «ρομπότ», ανθρώπου για ένα επάγγελμα(στρατιώτες, εργάτες κλπ) όπως επαγγέλεται η κλωνοποίηση είναι πάλιν καταδικαστέα. Η κατοχύρωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας επιβάλλεται, ως εκ τούτου, σε κάθε στάδιο της ζωής του ανθρώπου.

δ) Το «ουκ ένι άρσεν και θήλυ» είναι, πάλιν, αρχή της Αγίας Γραφής. Δεν υπάρχει προτίμηση, ούτε επιλογή ανάμεσα στα δύο φύλα. Απορριπτέα, επομένως, κάθε τεχνική επιλογής φύλου.

Υπάρχουν και διλήμματα στα οποία δεν είναι εμφανής η θέση της Αγίας Γραφής, ούτε και της Εκκλησίας γενικότερα. Και είναι γι' αυτό τον λόγο που προγραμματίζεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο η ενεργοποίηση της Πανορθόδοξου Επιτροπής Βιοηθικής για εξέταση και Πανορθόδοξη τοποθέτηση επ' αυτών. Είναι γνωστό, π.χ., ότι τα ζώα και τα φυτά ετέθησαν από τον Θεό στη διάθεση του ανθρώπου. Μέχρι ποίου σημείου φτάνει αυτή η εξουσία του ανθρώπου επ' αυτών; Η Επιστήμη σήμερα μπορεί να επεμβαίνει και να τροποποιεί το DNA φυτών και ζώων και να παράγει γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς. Μπορεί π.χ. στο γενετικό υλικό της ντομάτας να εισαχθεί γενετικό υλικό άλλου οργανισμού που παράγει δηλητηριώδεις ουσίες για τα παράσιτα, με σκοπό την προφύλαξη της παραγωγής της ντομάτας από την καταστροφή. Εκτός των άλλων ερωτημάτων για παρενέργειες στον άνθρωπο του νέου είδους που λαμβάνεται, την επίδραση στο περιβάλλον κλπ, από απόψεως Βιοηθικής προβάλλει το ερώτημα αν μπορούμε να επεμβαίνουμε με τέτοιο καταλυτικό τρόπο στη δημιουργία του Θεού και στην αυτοτέλεια των οργανισμών.

Με βάση τις πιο πάνω γενικές αρχές, που έχουν εκτεθεί αναλυτικά, προχωρούμε στην εξέταση των βασικών πτυχών δύο από τις κυριότερες τεχνολογίες που αναπτύχθηκαν πρόσφατα και των οποίων γίνεται ευρύτατη χρήση στην Κύπρο.

Παρόλο που δεν υπάρχει επίσημη θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην αντιμετώπιση των τεχνολογιών αυτών, εν τούτοις οι κατά τόπους Ορθόδοξες Αυτοκέφαλες Εκκλησίες έχουν σχεδόν πανομοιότυπες θέσεις στις διάφορες εφαρμογές τους.

1. Τεχνολογίες Αναπαραγωγής.

Πριν εκθέσουμε τις τεχνικές που σήμερα ισχύουν και πριν προβούμε σε εξέτασή τους θα ήθελα να αναλογιστούμε τη θέση της Εκκλησίας απέναντι στην Ιατρική. Η Ιατρική αποσκοπεί στην επαναφορά του ανθρώπινου οργανισμού ή, τουλάχιστον, κάποιων μερών του, που για κάποιο λόγο λειτουργούν παθολογικά, στη φυσιολογική λειτουργία. Σε περίπτωση απόφραξης π.χ. της πεπτικής οδού σε κάποιο σημείο, η Ιατρική με μια εγχείρηση διανοίγει την οδό, αποκαθιστώντας τη σχετική λειτουργία. Η φύση(και ο ανθρώπινος οργανισμός ως μέρος της) εργάζεται βάσει των νόμων, που ο Θεός καθόρισε. Η Ιατρική και η Τεχνολογία δεν καταργούν ούτε και βελτιώνουν αυτούς τους νόμους. Απλώς, όταν η δυσλειτουργία της φθοράς τούς διαταράσσει, οι ανθρώπινες

προσπάθειες γίνονται για να τους επαναφέρουν σε ισχύ. Νομίζω πως αυτή η διαπίστωση θα πρέπει να μας καθοδηγεί στην τοποθέτησή μας απέναντι στις διάφορες τεχνολογίες αναπαραγωγής, που έχουν αναπτυχθεί σήμερα.

Η πιο συνηθισμένη μέθοδος των τεχνολογιών αναπαραγωγής είναι η της **«τεχνητής σπερματέγχυσης»** (intrauterine insemination). Το σπέρμα τοποθετείται, με τη βοήθεια καθετήρα, κατευθείαν στη μήτρα, απ' όπου σπερματοζωάρια θα προχωρήσουν στις σάλπιγγες από μόνα τους. Η μέθοδος χρησιμοποιείται στην περίπτωση που κάποιες εκκρίσεις του κόλπου της γυναίκας φονεύουν τα σπερματοζωάρια, ή όταν αυτά είναι σχετικά λίγα, ή υπάρχει κάποια άλλη δυσκολία στον άνδρα.

Οποιαδήποτε σπερματέγχυση (χρήση σπέρματος) μπορεί να είναι ομόλογος, δηλαδή να χρησιμοποιείται το σπέρμα του συζύγου (AIH→Artificial Insemination, Husband), είτε ετερόλογος, να χρησιμοποιείται δηλαδή το σπέρμα κάποιου δότη (AID→Artificial Insemination, Donor).

Καταλαβαίνουμε ότι η ετερόλογη σπερματέγχυση δεν γίνεται δεκτή από την Ορθόδοξη Βιοηθική. Εισάγει τρίτο πρόσωπο στη ζωή του ζεύγους και το τέκνο δεν θα είναι παιδί του συζύγου της γυναίκας.

Από την Ορθόδοξη Βιοηθική απορρίπτεται επίσης η χρήση κατεψυγμένου σπέρματος του συζύγου που πέθανε. Κάθε παιδί δικαιούται να απολαμβάνει την αγάπη και των δύο γονέων του. Και αν κάποτε, πριν γεννηθεί κάποιο παιδί, πεθαίνει ο πατέρας, δεν είναι το ίδιο με την εκ των προτέρων γνώση της πορείας των πραγμάτων.

Άλλη μέθοδος είναι η **εξωσωματική γονιμοποίηση**. Το ωάριο γονιμοποιείται στο εργαστήριο και το έμβρυο μεταφέρεται στη μήτρα της γυναίκας. Το ηθικό δίλημμα εδώ έγκειται στο ότι γονιμοποιούνται περισσότερα ωάρια από εκείνα που θα εμφυτευτούν στη μήτρα της γυναίκας. Η καταστροφή των άλλων συνιστά φόνο. Η κατάψυξη των επί πλέον εμβρύων, για να χρησιμοποιηθούν από το ζεύγος στο μέλλον, δεν είναι άμοιρη κινδύνων. Αν η γυναίκα εν τω μεταξύ πεθάνει;

Μια τεχνική που αποφεύγει τον πιο πάνω κίνδυνο θανάτωσης επί πλέον εμβρύων είναι η λεγόμενη **«ενδοκυτταροπλασμική έγχυση σπέρματος»**. Με τη βοήθεια μικροσκοπικών σιφωνίων εγχέεται στο εργαστήριο ένα σπερματοζωάριο σε ένα ωάριο και το προκύπτον ζυγωτό μεταφέρεται στη μήτρα. Το δίλημμα εδώ είναι άλλου είδους: Στη γονιμοποίηση με τον φυσικό τρόπο, ή και την τεχνητή σπερματέγχυση, εκατομμύρια σπερματοζωάρια θα αφεθούν για να γονιμοποιήσουν το ωάριο (ή περιορισμένο αριθμό ωαρίων). Ένα ωάριο γονιμοποιείται, ως γνωστό, από ένα σπερματοζωάριο. Μεταξύ των σπερματοζωαρίων γίνεται ένας «αγώνας», μια φυσική επιλογή, ως προς το ποιο θα χρησιμοποιηθεί στη γονιμοποίηση. Όταν ληφθεί ένα σπερματοζωάριο, υπάρχει ο σοβαρότατος κίνδυνος αυτό νά'ναι γενετικά μεταλλαγμένο. Σήμερα δεν είναι δυνατόν, ακόμα, να διαγνωσθούν οι χρωματοσωματικές επιβαρύνσεις στο συγκεκριμένο σπερματοζωάριο και ο κίνδυνος το έμβρυο που θα προκύψει να μη είναι υγιές, δεν είναι αμελητέος, αφού ούτε το πιο γρήγορο σπερματοζωάριο επιλέγεται-όπως γίνεται στη φυσική επιλογή-ούτε άλλο κριτήριο χρησιμοποιείται. Έχουμε το δικαίωμα να ριψοκινδυνεύσουμε κάτι τέτοιο;

Σε σχέση με τις πιο πάνω τεχνολογίες θα πρέπει να αναφέρουμε και την περίπτωση των **φέρουσών ή υποκατάστατων μητέρων**, εκείνων δηλαδή των γυναικών που δανείζουν τη μήτρα τους για να κυοφορήσουν ξένο έμβρυο. Παρόλο που οι γυναίκες αυτές δεν θά'χουν κανέναν κοινό χαρακτήρα με το κυοφορούμενο, (θα δρουν απλώς σαν εκκολαπτικές μηχανές), η πιθανότητα να συνδεθούν ψυχολογικά με το παιδί που θα κυοφορήσουν δεν είναι αμελητέα. Θα πρέπει να απορρίπτεται η χρήση τους, ως εισαγωγή τρίτου προσώπου στη σχέση του ζευγαριού. Νομίζω πως θα πρέπει να ιδωθεί με διαφορετικό φακό από μια πανορθόδοξη επιτροπή η περίπτωση στενού συγγενικού προσώπου που αναλαμβάνει να κυοφορήσει το τέκνο συγγενών της, λόγω αδυναμίας των τελευταίων. (Είναι γνωστή από τις εφημερίδες η περίπτωση γυναίκας που δέχτηκε να κυοφορήσει το έμβρυο της κόρης της).

Συμπερασματικά θα έλεγα ότι στις περιπτώσεις που η τεχνητή γονιμοποίηση γίνεται μέσα στον γάμο, με ομολογη σπερματέγχυση, όταν δεν καταστρέφονται έμβρυα, δεν χρησιμοποιούνται φέρουσες μητέρες και δεν ριψοκινδυνεύεται η φυσική επιλογή για το σπερματοζώαριο που θα χρησιμοποιηθεί, αυτή δεν συνιστά ηθικό πρόβλημα.

Νομίζω πως και η προτεινόμενη «υιοθεσία» εμβρύων θα μπορούσε να βρει ηθική δικαίωση, αφού γίνεται δεκτή και ιερολογείται μάλιστα από την Εκκλησία η υιοθεσία τέκνων. Δηλαδή αντί να καταστρέφονται έμβρυα, να υιοθετούνται από ζευγάρια, τα οποία έχουν πρόβλημα να αποκτήσουν με δικό τους γενετικό υλικό παιδιά. Η υιοθετούσα μητέρα στην περίπτωση αυτή θα κυοφορήσει στη δική της μήτρα το έμβρυο. Δεν είναι το ίδιο με δανεισμό σπέρματος ή ωαρίου από άλλο πρόσωπο. Στην «υιοθεσία» και τα δύο πρόσωπα του ζεύγους δεν θα είναι φυσικοί γονείς του παιδιού.

2. Μεταμοσχεύσεις.

α) Από ζώντες δότες.

Το όλο πνεύμα του Ευαγγελίου και η διδασκαλία της Εκκλησίας ευνοούν και ενθαρρύνουν την προσφορά ενός εκ των διπλών οργάνων μας (π.χ. νεφρών) ή ιστών(δέρματος, αίματος, μυελού οστών) από ζώντα δότη.

Οι προϋποθέσεις από απόψεως Ορθοδόξου Βιοηθικής που τίθενται στην περίπτωση αυτή είναι η κατοχύρωση της απόλυτης ελευθερίας του δότη και του κινήτρου του, που νοείται μόνο η ανιδιοτελής αγάπη (αποκλεισμός δηλαδή εμπορίας οργάνων). Θα πρέπει επίσης να διασφαλίζεται το ότι ο δότης, παρέχοντας ένα όργανό του, δεν ενεργεί εις βάρος της υγείας του.

β) Από πτωματικό δότη.

Τα διλήμματα ξεκινούν, στην περίπτωση αυτή, από το πώς ορίζεται ο θάνατος ώστε να λαμβάνονται τα όργανα του θανόντος προς μεταμόσχευση. Για την Εκκλησία, ως γνωστό, ο θάνατος ορίζεται ως ο χωρισμός της ψυχής από το σώμα. Πότε, όμως, ή πώς μπορεί να διαπιστωθεί αυτό; Μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα η έννοια του θανάτου συνδεόταν με την παύση της λειτουργίας της καρδιάς. Σήμερα ο θάνατος του ανθρώπου ταυτίζεται, από την Επιστήμη, με τον εγκεφαλικό θάνατο.

Η ιατρική σήμερα δέχεται ότι κατά τον εγκεφαλικό θάνατο έχουμε οριστική καταστροφή του εγκεφάλου και πλήρη απώλεια αισθήσεων και συνειδήσεως. Η αναπνευστική λειτουργία τότε μπορεί να συντηρείται μόνο με μηχανικούς τρόπους, η δε διακοπή της τεχνητής υποστήριξης οδηγεί στην παύση και της καρδιακής λειτουργίας.

Οι ειδικοί ιατροί βεβαιώνουν ότι η λήψη οργάνων από νεκρό σώμα, δηλαδή από σώμα στο οποίο έπαυσαν οι ζωτικές λειτουργίες του, είναι ανωφελής για μεταμόσχευση, γιατί σε τέτοια περίπτωση ήδη έχει αρχίσει η αποσύνθεση. Επομένως η αφαίρεση των οργάνων θα πρέπει να γίνεται πριν νεκρωθούν οι ιστοί. Γι' αυτό και επιδιώκεται η τεχνητή υποστήριξη, η τοποθέτηση του ανθρώπου σε αναπνευστήρα, μετά τον εγκεφαλικό θάνατο. Από τη διαδικασία αυτή, όμως, προκύπτει άλλο πρόβλημα: Όσο λειτουργεί η καρδιά του ανθρώπου, δεν είναι δυνατό να μιλήσουμε για χωρισμό της ψυχής από το σώμα, έστω κι αν ο άνθρωπος βρίσκεται σε κωματώδη κατάσταση. Όταν επέλθει ο εγκεφαλικός θάνατος, αλλά εξακολουθεί να λειτουργεί η καρδιά με μηχανική υποστήριξη, μπορούμε να πούμε, ότι επήλθε ο χωρισμός αυτός;

Η Εκκλησία της Κύπρου, με απόφασή της, θεωρεί ότι η γνώμη τριών γιατρών από τους οποίους ουδείς εμπλέκεται σε μεταμοσχεύσεις, για το αδύνατο της ανάνηψης του ασθενούς, είναι αποδεκτή και ως εκ τούτου μπορεί να εκκινήσει τότε η διαδικασία αφαίρεσης των οργάνων προς μεταμόσχευση. Απαιτείται, φυσικά, και τότε η ύπαρξη γραπτής προηγούμενης συναίνεσης του δότη ή, τουλάχιστον, συγκατάθεση των συγγενών του. Σε ορισμένες χώρες γίνεται δεκτή και η «εικαζόμενη συναίνεση του δότη»· αν δηλαδή αυτός, όταν ζούσε και είχε τις αισθήσεις του, δεν απαγόρευσε γραπτώς, τη διάθεση των οργάνων του για μεταμόσχευση όταν θα πέθαινε.

Στη συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση οργάνων προς μεταμόσχευση και την, ως εκ τούτου, αυξανόμενη πίεση προς τους ανθρώπους να γίνουν μετά θάνατο δότες, η Ορθόδοξη Εκκλησία, αφήνει ανοικτές και τις δύο δυνατότητες. Παρόλο που η πράξη αυτή (της παροχής οργάνων προς μεταμόσχευση) ιατρικά συνιστάται, αλλά και λογικά και ηθικά είναι πλήρως δικαιολογημένη, η Εκκλησία δεν φορτώνει με ενοχές εκείνους που για διάφορους λόγους δεν επιθυμούν, είτε την εν ζωή, είτε την μετά θάνατο, προσφορά μελών του σώματός τους για μεταμόσχευση. Εκείνον που επιθυμεί να γίνει δωρητής μελών του η Εκκλησία τον ευλογεί και εκείνον που δυσκολεύεται τον κατανοεί και τον σέβεται.

Η Βιοηθική καλείται σήμερα να δώσει απαντήσεις και σε άλλες Τεχνολογίες που αναπτύχθηκαν τελευταία, όπως είναι αυτές που αναφέρονται σε περιπτώσεις των αμβλώσεων, της ευθανασίας, της κλωνοποίησης (πιστεύω ότι μέχρι σήμερα, παρά τους αντίθετους ισχυρισμούς κάποιων επιστημόνων, δεν έχει επιτευχθεί κλωνοποίηση ανθρώπου χωρίς αυτό να σημαίνει ότι και οι πειραματισμοί στο θέμα αυτό είναι άμοιροι ηθικών διλημάτων), των γενετικά τροποποιημένων προϊόντων κλπ. Σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις, που αντιπαρέρχομαι λόγω στενότητας χρόνου, θα πρέπει να εφαρμόζονται οι γενικές αρχές της Αγίας Γραφής και της Ιεράς μας Παράδοσης, όπως αυτές έχουν εκτεθεί προηγουμένως.

Σήμερα η Επιστήμη προαναγγέλει ότι πολύ σύντομα με τη μελέτη του ανθρώπινου γονιδιώματος θα είναι σε θέση να προβλέπει ασθένειες από τις οποίες σε κάποια χρονική στιγμή θα προσβληθεί ο άνθρωπος. Και αν η γνώση αυτή θα δίνει την ευκαιρία για

πρόληψη της ασθένειας, θα είναι τούτο ευτύχημα. Αν πρόκειται όμως για ανίατες ασθένειες τι γίνεται; Με πόσο καθημερινό άγχος θα ζω όταν θα ξέρω π.χ. ότι στα 50 χρόνια μου θα προσβληθώ από διαβήτη ή στα 60 μου από καρκίνο, ή από άνοια κλπ; Ηθικά διλήμματα αναφύονται επομένως και εδώ.

Τελειώνοντας θα ήθελα να πω κάτι το χλιοειπωμένο· ότι δηλαδή η Επιστήμη δεν έχει πατρίδα, θρησκεία και ηθική, οι επιστήμονες, όμως, έχουν. Και η ηθική διάσταση επιβάλλεται και πρέπει να γίνει χαρακτηριστικό της Επιστήμης του καιρού μας. Ο Απόστολος Παύλος διαλαλεί, και δεν πρέπει κανένας να το ξεχνά, ότι «πάντα μοι έξεστιν, αλλ' ου πάντα συμφέρει». Είναι ανάγκη δηλαδή ο επιστήμονας σεβόμενος τον εαυτό του να θέτει αυτοπεριορισμούς στις έρευνες και τις μεθόδους του όταν αυτές προχωρούν σε παραβίαση του ανθρώπινου προσώπου, της ελευθερίας και της αξιοπρέπειάς του. Και οι Χριστιανοί επιστήμονες, πέραν από τη συνείδησή τους, θα πρέπει να ενωτίζονται και τη φωνή της Εκκλησίας.